

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Перший проректор
Хмельницького університету
управління та права
імені Леоніда Юзькова, кандидат наук з
державного управління, доцент

Ірина КОВТУН

19 червня 2026 р.

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертаційного дослідження **Урода Олександра Вячеславовича** на тему **«Гарантії діяльності захисника під час досудового розслідування»**, поданої на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право у галузі знань 08 Право

ВИТЯГ

з протоколу засідання фахового семінару кафедри кримінального права та процесу Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова № 25 від 17 червня 2026 року

ПРИСУТНІ:

Крушинський С.А., завідувач кафедри, к.ю.н., професор; Налуцишин В.В., професор кафедри, д.ю.н., професор; Циганюк Ю.В., професорка кафедри, д.ю.н., професорка; Кравчук О.В., професор кафедри, д.н.д.у., к.ю.н., професор; Туровець Ю.М., професор кафедри, к.ю.н., доцент; Плисюк Н. М., професорка кафедри, к.ю.н., доцентка; Волкотруб С.Г., доцент кафедри, к.ю.н., доцент; Виговський Д.Л., доцент кафедри, к.ю.н., доцент; Нікіфорова Т.І., доцентка кафедри, к.ю.н., доцентка; Хмелевська Н.В., доцентка кафедри, к.ю.н., доцентка; Присяжна А.В., доцентка кафедри, к.ю.н., доцентка; Семенюк-Прибатень А.В., доцентка кафедри, к.ю.н., доцентка; Козут І. А., старший викладач, доктор філософії з права; Голуб А.Є., асистентка кафедри, докторка філософії з права; Налуцишин Р. В., асистент кафедри.

З присутніх – 3 доктори наук та 11 кандидатів наук (докторів філософії) – фахівців за профілем поданої на розгляд дисертації.

Запрошені: аспірант кафедри кримінального права та процесу Урода О. В.

ПОРЯДОК ДЕННИЙ:

Обговорення дисертаційного дослідження аспіранта Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова Уроди Олександра Вячеславовича на тему «Гарантії діяльності захисника під час досудового розслідування», виконаного в Хмельницькому університеті управління та права імені Леоніда Юзькова та поданого на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право у галузі знань 08 Право, щодо рекомендації до розгляду та захисту в разовій спеціалізованій вченій раді.

СЛУХАЛИ:

Завідувача кафедри кримінального права та процесу, к.ю.н., професора Крушинського С. А., який запропонував учасникам обрати головуючого на засіданні фахового семінару. Професор кафедри, д.н.д.у., к.ю.н., професор Кравчук О. В. вніс пропозицію обрати головуючою на засіданні фахового семінару доцентку кафедри, к.ю.н., доцентку Присяжну А. В. Пропозицію підтримано одногolosно.

Доцентку кафедри, к.ю.н., доцентку Присяжну А. В., яка повідомила присутніх про те, що Урода Олександр Вячеславович, народився 19 вересня 1997 року.

Навчався у Хмельницькому університеті управління та права імені Леоніда Юзькова, який закінчив зі здобуттям ступеня магістра права в період з 2018 по 2019 роки.

Свою трудову діяльність розпочав з травня 2019 року. По липень 2019 року працював на посаді юриста Центру комплексної реабілітації для осіб з інвалідністю «Родинний затишок».

З липня 2019 року по вересень 2020 року працював на посаді головного спеціаліста-юрисконсульта відділу представництва інтересів в судах та інших органах № 3 юридичного управління Головного управління Пенсійного фонду України в Хмельницькій області.

З жовтня 2020 року по лютий 2021 року працював на посаді юриста міжнародної транспортної компанії «Lux-Reisen» (KLR.BUS).

З березня 2021 року по липень 2022 року працював на посаді помічника адвоката.

08 липня 2022 року отримав свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю та здійснює індивідуальну адвокатську практику.

З вересня 2022 є аспірантом кафедри кримінального права та процесу Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова.

З вересня 2023 року по березень 2024 року працював на посаді викладача кафедри права Хмельницького кооперативного торговельно-економічного інституту.

У липні 2025 року отримав свідоцтво про право на здійснення діяльності арбітражного керуючого.

З вересня 2025 року є викладачем кафедри трудового, земельного та господарського права в Хмельницькому університеті управління та права імені Леоніда Юзькова.

Тема дисертації затверджена вченою радою Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова 28 жовтня 2022 р., протокол № 6, рішення № 3, розглянута та схвалена координаційним бюро НАПрН України (№ 1198 за 2022 рік).

Науковий керівник – професорка кафедри кримінального права та процесу Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, докторка юридичних наук, професорка Циганюк Юлія Володимирівна.

Дисертація виконувалась у межах теми науково-дослідної роботи Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова «Управлінські та правові засади забезпечення сталого розвитку України як європейської держави» (номер державної реєстрації 0108U008927) та теми науково-дослідної роботи кафедри кримінального права та процесу «Проблеми захисту прав людини у сфері боротьби зі злочинністю» (номер державної реєстрації 0117U000106).

СЛУХАЛИ:

виступ **аспіранта Уроди О.В.**, який доповів присутнім основний зміст дисертаційного дослідження, зокрема обґрунтував актуальність теми дослідження, науково-теоретичну та практичну значимість досліджуваної проблеми, визначив мету та завдання дослідження, основні положення, які виносяться на захист, висвітлив методологічну основу дисертації, охарактеризував ступінь наукової розробки проблеми на сучасному етапі, виклав основні результати дослідження та сформулював висновки і рекомендації, відповів на запитання науково-педагогічних працівників кафедри.

Зокрема аспірант зазначив, що дисертація є одним із перших в українській кримінальній процесуальній науці спеціальним дослідженням, в якому комплексно, з урахуванням правових позицій Верховного Суду розглянуто проблеми реалізації гарантій діяльності захисника у кримінальному провадженні на стадії досудового розслідування.

У роботі досліджено наукові позиції щодо сутності та реалізації гарантій діяльності захисника на стадії досудового розслідування. На основі зазначеного аналізу кримінальні процесуальні гарантії діяльності захисника під час досудового розслідування запропоновано розглядати як різновид правових гарантій, що є системою закріплених у кримінальному процесуальному законодавстві умов, які спрямовані на ефективну реалізацію захисником функції захисту, охорону і захист його прав, свобод та законних інтересів, а також виконання покладених на нього обов'язків під час досудового розслідування кримінальних правопорушень.

Констатовано, що кримінальні процесуальні гарантії діяльності захисника під час досудового розслідування виконують специфічні завдання – забезпечують ефективну реалізацію захисником функції захисту визначеного кола учасників

кримінального провадження, охорону і захист прав, свобод та законних інтересів захисника, виконання ним відповідних обов'язків, що в сукупності опосередковано сприяє виконанню завдань кримінального провадження.

Запропоновано низку класифікацій гарантій діяльності захисника під час досудового розслідування за різними критеріями: 1) за змістом: інституційні, організаційні, процесуальні, матеріальні гарантії; 2) за спрямованістю (об'єктом забезпечення): гарантії, спрямовані на адвоката-захисника як самостійного суб'єкта діяльності, гарантії, спрямовані на забезпечення прав та законних інтересів клієнта, гарантії, спрямовані на інших осіб; 3) за характером правового впливу: гарантії-дозволи, гарантії-зобов'язання, гарантії-заборони; 4) за способом реалізації: прямі і опосередковані гарантії; 5) за суб'єктом, що забезпечує їх реалізацію: гарантії, що забезпечуються державою, гарантії, що забезпечуються органами, які здійснюють кримінальне провадження (слідчим, дізнавачем, прокурором, слідчим суддею, судом, гарантії, що забезпечуються органами адвокатського самоврядування, гарантії, що забезпечуються іншими особами; 6) за функціональним призначенням: гарантії реалізації права на захист, гарантії незалежності захисника, гарантії конфіденційності діяльності захисника, гарантії безпеки захисника, гарантії належного виконання обов'язків захисником.

Набуття гарантій діяльності захисника запропоновано розглядати як нормативно визначений, поетапний процес виникнення у особи системи правових умов інституційного, організаційного і процесуального характеру, що забезпечує ефективне здійснення функції захисту, сприяє забезпеченню справедливості кримінального провадження і пов'язаний із набуттям особою спочатку статусу адвоката, а згодом – процесуального статусу захисника у конкретному кримінальному провадженні. При цьому наголошено, що процесуальні гарантії діяльності захисника не виникають усі одразу з моменту його залучення до кримінального провадження, а формуються поступово у процесі розвитку процесуальних правовідносин, що ґрунтується на самій природі кримінального процесу як стадійного, динамічного явища.

З'ясовано, що механізм реалізації гарантій діяльності захисника під час досудового розслідування – це цілісна система елементів нормативного, організаційного та функціонального характеру, що забезпечує послідовне задіяння гарантій, спрямованих на забезпечення можливостей безперешкодного здійснення захисником його процесуальної функції на стадії досудового розслідування, попередження посягань на права захисника та поновлення його прав у разі порушення. Складовими елементами цього механізму є: правова форма їх закріплення, суб'єкти реалізації та правовідносини, у процесі яких відбувається втілення нормативно сконструйованих умов у реальне життя.

Визначено, що розвиток гарантій діяльності захисника під час досудового розслідування безпосередньо залежав від історичної форми кримінального процесу, що мала місце у відповідний період, а також відповідного політичного режиму. За результатами дослідження генези розвитку гарантій діяльності захисника на досудовому розслідуванні запропоновано відповідну періодизацію: 1) ранній період (охоплює часи Київської Русі і Галицько-Волинського князівства);

2) період зародження (охоплює перебування українських земель під владою Литви, Польщі, а також часи Гетьманщини); 3) період розвитку (пов'язаний із затвердженням Статуту кримінального судочинства 1864 р.); 4) період занепаду (радянський період); 5) період відродження (сучасний період).

Зроблено висновок, що до гарантій залучення захисника до кримінального провадження слід відносити: «явочну» модель набуття захисником процесуального статусу; заборону встановлення додаткових вимог для підтвердження його повноважень; право підозрюваного на вільний вибір захисника; обов'язок уповноважених органів залучати захисника за призначенням у випадках, передбачених законом; обов'язок уповноважених органів сприяти встановленню зв'язку із захисником; забезпечення раннього доступу захисника до підозрюваного, у тому числі до першого допиту; право на конфіденційні зустрічі без обмеження їх кількості та тривалості тощо. Саме залучення захисника до провадження виступає ключовою передумовою реалізації інших процесуальних гарантій діяльності захисника.

Констатовано, що гарантії незалежності діяльності захисника охоплюють: забезпечення конфіденційності спілкування захисника із підзахисним; заборону втручання у приватне спілкування адвоката з клієнтом; встановлення спеціального порядку проведення слідчих (розшукових) дій щодо адвоката; особливий порядок кримінального провадження стосовно адвокатів; заборону ототожнення захисника з клієнтом; забезпечення державного захисту життя, здоров'я та майна адвоката; недопустимість притягнення адвоката до відповідальності за правову позицію, висловлену під час здійснення захисту, тощо. Зазначені гарантії спрямовані на формування умов, за яких захисник може вільно та незалежно реалізовувати свою професійну функцію без ризику тиску чи переслідування.

Зроблено висновок, що гарантії участі захисника у доказуванні доцільно поділяти на дві підгрупи: 1) гарантії, що забезпечують участь захисника у процесуальних діях, які проводяться стороною обвинувачення (право бути присутнім під час проведення слідчих (розшукових) дій за участю підозрюваного; можливість ставити запитання, заявляти клопотання та заперечення; можливість використовувати технічні засоби і фіксувати порушення процесуального порядку; можливість ініціювати проведення процесуальних дій тощо); 2) гарантії, що забезпечують можливість самостійного формування доказової бази стороною захисту (визначення способів збирання доказів стороною захисту; можливість самостійного залучення експерта захисником; встановлення відповідальності за ненадання, неповне або несвоєчасне надання відповіді на адвокатський запит; судовий контроль тощо).

Розвивається позиція про те, що гарантії діяльності захисника під час досудового розслідування забезпечують не лише реалізацію його процесуальних прав, але й належне виконання професійних обов'язків. До цієї групи гарантій віднесено: обов'язок держави створити умови для здійснення ефективного захисту; можливість заміни захисника або відмови від нього; заборону безпідставної відмови захисника від виконання своїх обов'язків; обов'язок дотримання адвокатської таємниці; вимогу постійного підвищення професійної кваліфікації

адвоката; можливість притягнення захисника до юридичної відповідальності у разі неналежного виконання професійних обов'язків. Зазначені гарантії спрямовані на забезпечення ефективного, добросовісного та професійного здійснення функції захисту у кримінальному провадженні.

У дисертації зроблено висновок, що забезпечення реалізації гарантій діяльності захисника під час досудового розслідування певною мірою залежить від різних суб'єктів – як тих, що беруть участь у кримінальному провадженні, в якому захисник надає правничу допомогу (сторони обвинувачення, слідчого судді, інших учасників провадження), так і тих, що не мають до нього прямого відношення. Таке твердження зумовлене тим, що гарантії діяльності захисника не обмежуються виключно процесуальними правовідносинами між захисником та іншими учасниками кримінального провадження, а охоплюють широкую систему організаційних та інституційних механізмів, спрямованих на створення належних умов для реалізації права на захист.

З урахуванням результатів проведеного дослідження в роботі сформульовано пропозиції щодо внесення змін та доповнень до кримінального процесуального законодавства і законодавства про адвокатську діяльність в частині нормативного регулювання гарантій діяльності захисника у кримінальному провадженні.

По закінченні доповіді присутніми було поставлено до аспіранта Уроди О. В. такі питання:

Голуб А.Є., докторка філософії з права, асистентка кафедри кримінального права та процесу:

Питання: У роботі я не помітила дослідження сучасної практики іноземних держав. Чому Ви обмежились ретроспективним аналізом?

Відповідь: Дякую за питання. Дійсно, у дисертації не здійснювався окремий аналіз сучасної правозастосовної практики іноземних держав. Це було свідомим методологічним рішенням.

Тема мого дослідження присвячена гарантіям діяльності захисника під час досудового розслідування в Україні, тому основний акцент був зроблений на дослідженні національного законодавства, його історичного розвитку, сучасних проблем реалізації відповідних гарантій та шляхів їх удосконалення.

Проведення аналізу законодавства зарубіжних країн потребувало б опрацювання значного масиву судових рішень, доктринальних джерел та практики застосування законодавства різних країн, що суттєво виходило б за межі встановленого обсягу дисертації.

Когут І.А., доктор філософії з права, старший викладач кафедри кримінального права та процесу:

Питання: Чи відповідає принципу рівності адвокатської діяльності законодавчий підхід, за якого право безперешкодного пересування під час комендантської години надано лише адвокатам системи безоплатної правничої допомоги, тоді як захисники, які здійснюють захист на підставі договору,

позбавлені аналогічних гарантій, незважаючи на однаковий процесуальний статус та функції?

Відповідь: Дякую за питання. На нашу думку, такий підхід не повною мірою відповідає принципу рівності гарантій адвокатської діяльності. Незалежно від підстав залучення до кримінального провадження – за договором чи за дорученням центру БВПД – захисник виконує однакову конституційну функцію щодо забезпечення права особи на захист. Відповідно, обсяг гарантій професійної діяльності адвоката не повинен залежати від форми організації надання правничої допомоги.

Запровадження спеціальних гарантій пересування під час комендантської години виключно для адвокатів системи БВПД створює ситуацію, за якої реалізація права особи на захист може залежати від способу залучення адвоката, що не узгоджується із принципами рівності сторін та доступу до правничої допомоги.

У зв'язку з цим доцільним видається внесення змін до чинного законодавства, якими передбачити право безперешкодного пересування під час комендантської години для всіх адвокатів, що здійснюють захист у кримінальному провадженні, незалежно від підстав їх залучення. Підтвердженням такого права можуть бути свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю, посвідчення адвоката України та ордер або договір про надання правничої допомоги. Це дозволить забезпечити рівність гарантій адвокатської діяльності та належну реалізацію права на захист в умовах воєнного стану.

Таким чином ми підтримуємо висновок Ю. В. Циганюк і М. С. Гончарова, що усі адвокати України, діяльність яких не призупинена, мають бути забезпечені дозволами для пересування під час комендантської години у зв'язку з необхідністю забезпечення права клієнта на вільний вибір захисника своїх прав. Водночас, вчені пропонують і механізм протидії зловживанням захисника правом пересування в комендантську годину – позбавлення адвоката такого права після першого ж зловживання.

Виговський Д. Л., кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінального права та процесу:

Питання: Ви досліджували питання магдебурзького права, яку роль воно відіграло для формування сучасних гарантій адвокатської діяльності в Україні?

Відповідь: Дякую за питання. Поширення магдебурзького права мало визначальний вплив на становлення інституту професійного представництва, який згодом трансформувався у сучасну адвокатуру. Надання містам автономії та права здійснювати власне судочинство сприяло формуванню більш складних і впорядкованих судових процедур, що обумовило потребу у спеціально підготовлених особах для представництва та захисту інтересів учасників процесу.

Саме в цей період починають формуватися такі засади, які залишаються актуальними для сучасної адвокатури: право особи на професійну правничу

допомогу, можливість участі представника у судовому процесі, необхідність підтвердження його повноважень, професійна етика та відповідальність за неналежне виконання своїх обов'язків. Крім того, практика надання допомоги малозабезпеченим особам стала історичною передумовою сучасної системи безоплатної правничої допомоги.

Таким чином, значення магдебурзького права для сучасної адвокатури полягає не лише у появі перших професійних представників у суді, а й у закладенні фундаментальних принципів адвокатської діяльності – професіоналізму, незалежності, відповідальності та забезпечення права кожної особи на кваліфікований захист своїх прав та інтересів. Судовий процес у містах із магдебурзьким правом, базувався на низці ключових принципів, зокрема, гласності, змагальності та рівності усіх учасників процесу перед судом. У рамках реалізації зазначених принципів для захисту інтересів сторін почали залучати спеціальних представників, які володіли певною правовою кваліфікацією

Присяжна А. В., кандидатка юридичних наук, доцентка, доцентка кафедри кримінального права та процесу:

Питання: Чи потребують гарантії адвокатської діяльності додаткового нормативного закріплення в умовах воєнного стану з огляду на об'єктивні перешкоди для участі захисника у процесуальних діях та судових засіданнях?

Відповідь: Дякую за запитання. Однією із проблем, яка виникла під час дії в Україні воєнного стану, є неприбуття чи несвоєчасне прибуття захисника для участі у процесуальних діях чи судових засіданнях, викликане об'єктивними обставинами. За інформацією Комітету захисту прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності НААУ на адвокатів надходять численні скарги про притягнення останніх до дисциплінарної відповідальності за подібні діяння. Проте, слід погодитися із висновком, що необхідно вважати поважною причиною неприбуття чи припинення участі адвоката в судових засіданнях або неявку адвоката до інших органів у яких він бере участь задля надання правової допомоги, якщо це зумовлено наслідками війни (повітряна тривога, відсутність електрозабезпечення, неможливість використання транспорту, ракетна атака чи інше збройне ураження території, де знаходиться адвокат та/або відповідний орган, а також окупація вказаної території тощо). Такі дії адвоката не є порушенням Правил адвокатської етики. А нормативне закріплення таких гарантій зробить додатковий механізм для їх реального забезпечення.

Волкотруб С.Г., кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінального права та процесу:

Питання: У анотації Вами зазначено про заборону ототожнення адвоката з його клієнтом. Які засоби боротьби з таким ототожненням? Наведіть приклади такого ототожнення.

Відповідь: Дякую за запитання. Із власного досвіду зазначу, що у мене був приклад, коли я був захисником у кримінальному провадженні за кваліфікацією ч. 1 ст. 115 КК України і щодо мене окремими учасниками кримінального

провадження відбувалось ототожнення із моїм клієнтом: мене сприймали не як незалежного професійного захисника, а як особу, яка підтримує чи схвалює дії свого клієнта, ледь не є співучасником його протиправної поведінки.

Що ж до засобів боротьби з таким ототожненням, то в Україні прийнято зміни до КУпАП у вигляді ст.185-16, яка передбачає адміністративну відповідальність за порушення заборони на ототожнення адвоката з клієнтом. Щоправда наразі цей Закон направлено на підпис Президенту України і він не набув чинності.

Кравчук О. В., д.н.д.у., к.ю.н., професор, професор кафедри кримінального права та процесу:

Питання: Чи можна стверджувати, що до надання стороні захисту права самостійно залучати експертів засада змагальності у кримінальному провадженні мала переважно формальний характер у частині використання спеціальних знань?

Відповідь: Дякую за питання. Раніше захисник фактично не мав можливості самостійно ініціювати проведення експертизи шляхом безпосереднього залучення експерта. Остаточне рішення про призначення експертизи залежало від органу досудового розслідування або суду. За таких умов сторона захисту переважно займала пасивну позицію у процесі використання спеціальних знань та була змушена обмежуватися аналізом, критикою або спростуванням висновків експертів, залучених стороною обвинувачення.

Таким чином, до надання захиснику права самостійно залучати експертів реалізація засади змагальності у сфері використання спеціальних знань була значною мірою обмеженою, оскільки сторона обвинувачення мала суттєву процесуальну перевагу у формуванні доказової бази за допомогою експертних досліджень.

Значення експерта для реалізації гарантій діяльності захисника суттєво зросло після надання стороні захисту права самостійно залучати експертів для проведення експертиз. Завдяки цьому захисник отримав можливість не лише критикувати висновки експертів, залучених стороною обвинувачення, а й формувати власну доказову базу з використанням спеціальних знань, що цілком відповідає принципу змагальності.

Налуцишин Вік. Вол., д.ю.н., професор, професор кафедри кримінального права та процесу:

Питання: У періодизації Ви радянський період визначили як період занепаду. Обґрунтуйте це твердження.

Відповідь: Занепад адвокатури в радянський період був зумовлений насамперед втратою її незалежності та перетворенням на допоміжний елемент державного механізму. На відміну від класичної моделі адвокатури, яка покликана захищати права та інтереси особи від можливих зловживань

державної влади, радянська адвокатура функціонувала в умовах панування принципу пріоритету державних інтересів над правами людини.

Основними причинами занепаду адвокатури були: відсутність незалежності адвокатури, інквізиційний характер кримінального процесу, обмеження процесуальних прав адвоката, політичний контроль над правосуддям, підпорядкування інтересів особи інтересам держави.

Після цього слово було надано рецензентам дисертаційного дослідження.

Завідувач кафедри кримінального права та процесу, кандидат юридичних наук, професор Крушинський С. А. відзначив досить високий науковий рівень дисертаційного дослідження.

Дисертаційне дослідження Уроди О.В. присвячене актуальній та науково значущій проблемі реалізації гарантій діяльності захисника на стадії досудового розслідування. Актуальність обраної теми обумовлена насамперед тим, що право на захист належить до фундаментальних прав людини та є одним із визначальних елементів справедливого кримінального судочинства. В сучасних умовах розвитку кримінального процесуального законодавства України, його гармонізації з європейськими стандартами захисту прав людини та практикою ЄСПЛ особливого значення набуває не лише формальне закріплення процесуальних прав захисника, а й створення дієвих механізмів їх реалізації. Саме від ефективності діяльності захисника значною мірою залежить забезпечення балансу між публічними інтересами держави у сфері кримінального переслідування та необхідністю належного захисту прав і свобод особи.

Особливої актуальності досліджувана проблематика набуває у зв'язку з тим, що стадія досудового розслідування характеризується істотною процесуальною перевагою сторони обвинувачення, концентрацією владних повноважень у руках органів кримінального переслідування та підвищеним ризиком обмеження прав учасників кримінального провадження. За таких умов саме гарантії діяльності захисника виступають одним із ключових засобів забезпечення законності та справедливості кримінального процесу.

Додаткового значення дослідженню надають сучасні виклики, пов'язані із функціонуванням системи кримінальної юстиції в умовах воєнного стану. Внесення численних змін до кримінального процесуального законодавства, поява спеціальних процедур досудового розслідування, обмеження, зумовлені безпековими ризиками, питання мобілізації адвокатів та забезпечення доступу захисників до підзахисних об'єктивно актуалізують потребу у комплексному переосмисленні існуючої системи гарантій діяльності захисника.

Дисертант чітко окреслив наукову проблему, яка підлягає дослідженню і вирішенню, правильно визначив об'єкт та предмет дослідження. Структура дисертаційного дослідження характеризується чіткою і послідовною побудовою, є збалансованою та забезпечує поступовість наукового дослідження. Структурні

елементи дисертації перебувають у логічному зв'язку між собою в рамках єдиного напрямку розвитку наукової думки. Запропонована структура дисертації дала можливість автору розкрити поняття, завдання та систему процесуальних гарантій діяльності захисника на досудовому розслідуванні, порядок їх набуття, механізм реалізації, дослідити генезу становлення на території України, охарактеризувати окремі групи гарантій (гарантії залучення захисника до провадження, гарантії незалежності його діяльності, гарантії участі захисника у доказуванні, гарантії, що забезпечують виконання захисником своїх професійних обов'язків), а також визначити роль різних суб'єктів у забезпеченні реалізації гарантій діяльності захисника.

Метою дослідження автор визначив отримання нових науково обґрунтованих висновків щодо реалізації гарантій діяльності захисника під час досудового розслідування, а також розробку рекомендацій спрямованих на удосконалення чинного кримінального процесуального законодавства, законодавства про адвокатську діяльність та практики його застосування. Для досягнення поставленої мети визначено дев'ять завдань, які в цілому кореспондують з планом роботи та положеннями, викладеними у висновках.

З урахуванням поставленої мети, визначеного об'єкта та предмета дослідження дисертантом у поєднанні використані загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання. Такий підхід забезпечив повноту розроблення теми дослідження і достовірність отриманих результатів.

Обґрунтованість та достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, обумовлена й тим, що здобувач опрацював велику кількість актів законодавства, правозастосовної практики та наукової літератури з аналізованих питань (327 одиниць).

Таким чином, достовірність та обґрунтованість положень, висновків та рекомендацій, отриманих Уродою О.В. у дисертаційному дослідженні, забезпечена завдяки використанню широкої джерельної бази, опрацюванню значної кількості нормативних актів, правозастосовної практики, правильному поєднанню методів наукового пошуку.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, повнота їх викладу у наукових публікаціях. Рецензована дисертація є спеціальним дослідженням, в якому комплексно, з урахуванням правових позицій ВС, розглянуто проблеми реалізації гарантій діяльності захисника на стадії досудового розслідування.

У межах здійсненого дослідження отримано результати, що мають наукову новизну. Зокрема, дисертант запропонував власну дефініцію поняття «кримінальні процесуальні гарантії діяльності захисника під час досудового розслідування», під яким пропонується розуміти різновид правових гарантій, що є системою закріплених у кримінальному процесуальному законодавстві умов, які спрямовані на ефективну реалізацію захисником функції захисту, охорону і захист його прав, свобод та законних інтересів, а також виконання покладених на нього обов'язків під час досудового розслідування кримінальних правопорушень.

У дисертації розроблено низку класифікацій гарантій діяльності захисника під час досудового розслідування за різними критеріями, зокрема: 1) за змістом: інституційні, організаційні, процесуальні, матеріальні гарантії; 2) за спрямованістю (об'єктом забезпечення): гарантії, спрямовані на адвоката-захисника як самостійного суб'єкта діяльності, гарантії, спрямовані на забезпечення прав та законних інтересів клієнта, гарантії, спрямовані на інших осіб; 3) за характером правового впливу: гарантії-дозволи, гарантії-зобов'язання, гарантії-заборони; 4) за способом реалізації: прямі і опосередковані гарантії; 5) за суб'єктом, що забезпечує їх реалізацію: гарантії, що забезпечуються державою, гарантії, що забезпечуються органами, які здійснюють кримінальне провадження (слідчим, прокурором, слідчим суддею, судом, гарантії, що забезпечуються органами адвокатського самоврядування, гарантії, що забезпечуються іншими особами; 6) за функціональним призначенням: гарантії реалізації права на захист, гарантії незалежності захисника, гарантії конфіденційності діяльності захисника, гарантії безпеки захисника, гарантії належного виконання обов'язків захисником.

В роботі обґрунтовано підходи до розуміння сутності набуття гарантій діяльності захисника, за результатами чого зазначене поняття запропоновано розглядати як нормативно визначений, поетапний процес виникнення у особи системи правових умов інституційного, організаційного і процесуального характеру, що забезпечує ефективне здійснення функції захисту, сприяє забезпеченню справедливості кримінального провадження і пов'язаний із набуттям особою спочатку статусу адвоката, а згодом – процесуального статусу захисника у конкретному кримінальному провадженні.

За результатами дослідження генези становлення гарантій діяльності захисника на досудовому розслідуванні розроблено відповідну періодизацію: 1) ранній період (охоплює часи Київської Русі і Галицько-Волинського князівства); 2) період зародження (охоплює перебування українських земель під владою Литви, Польщі, а також часи Гетьманщини); 3) період розвитку (пов'язаний із затвердженням Статуту кримінального судочинства 1864 р.); 4) період занепаду (радянський період); 5) період відродження (сучасний період).

Заслуговує на увагу підхід до класифікації гарантій участі захисника у доказуванні та обґрунтування доцільності поділу таких гарантій на дві підгрупи: 1) гарантії, що забезпечують участь захисника у процесуальних діях, які проводяться стороною обвинувачення 2) гарантії, що забезпечують можливість самостійного формування доказової бази стороною захисту.

Важливим доробком дисертації є обґрунтування позиції про те, що судовий контроль у кримінальному провадженні доцільно розглядати як один із важливих проявів принципу *favor defensionis*, тобто загальної спрямованості кримінального процесу на забезпечення максимально сприятливих умов для реалізації права на захист. Варто також погодитися і з висновком, що гарантійний потенціал судового контролю щодо діяльності захисника проявляється у трьох основних напрямках: компенсаторному, охоронному та відновлювальному: компенсаторний характер діяльності слідчого судді полягає

у забезпеченні сторони захисту можливостей, які вона не може реалізувати самостійно через відсутність владних повноважень, зокрема у сфері доказування; охоронна функція судового контролю проявляється у запобіганні необґрунтованому втручанню у професійну діяльність захисника, охороні адвокатської таємниці та забезпеченні інституційної незалежності адвокатури; відновлювальна функція полягає у забезпеченні ефективного судового реагування на порушення прав захисника через розгляд скарг на рішення, дії чи бездіяльність слідчого, дізнавача або прокурора.

Рецензенту імпонує підхід дисертанта, відповідно до якого гарантії діяльності захисника розглядаються не лише у контексті реалізації його процесуальних прав, а й у контексті належного виконання професійних обов'язків. Гарантії, що забезпечують виконання захисником своїх професійних обов'язків, спрямовані на забезпечення ефективного, добросовісного та професійного здійснення функції захисту у кримінальному провадженні.

Звичайно, робота містить і низку інших положень, що мають ознаки наукової новизни. Крім того, в дисертації запропоновано низку положень, які можуть бути використані для удосконалення чинного кримінального процесуального законодавства. Позитивно, що вони узагальнені в окремому додатку до дисертації і подані у вигляді законопроекту.

Основні результати дисертації Уроди О.В. відображені у 3 наукових статтях, опублікованих у вітчизняних виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України, а також у 6 тезах доповідей на наукових конференціях.

Оцінка відсутності / наявності порушення академічної доброчесності. У дисертації звернення здобувача до ідей, думок інших науковців містять посилання на відповідні джерела. Порушень академічної доброчесності у тексті дисертації рецензентом не виявлено.

Загальна позитивна оцінка дисертації не виключає можливості висловлення окремих зауважень, виявлення окремих **спірних та таких, що потребують додаткової аргументації**, положень і висновків, внесення певних побажань рекомендаційного характеру.

1. Оцінюючи методологію проведеного дослідження, звертає увагу те, що автор не застосовував соціологічного методу, тобто не проводив опитування респондентів, що могло б дати додаткові результати для обґрунтування ключових положень дисертації і лише посилює їх.

2. Звертає увагу те, що в роботі не вивчався досвід зарубіжних держав щодо нормативного регулювання і практики реалізації гарантій діяльності захисника на досудовому розслідуванні.

3. У підрозділі 1.3 автор досліджує генеза гарантій діяльності захисника під час досудового розслідування в Україні. Однак увага взагалі не приділяється дослідженню законодавства, яке існувало за часів перебування західноукраїнських земель під владою Польщі та Австро-Угорщини.

4. Автор складовими елементами механізму реалізації гарантій діяльності захисника під час досудового розслідування визначає: правову форма їх

закріплення, суб'єкти реалізації та правовідносини, у процесі яких відбувається втілення нормативно сконструйованих умов у реальне життя. У цьому контексті варто зауважити, що теорія права виходить із того, що структура правовідносин включає суб'єкти, об'єкти та зміст. Тому виникає питання щодо доцільності виокремлення суб'єктів реалізації як окремого елементу механізму реалізації гарантій діяльності захисника.

Разом з тим, слід відзначити, що висловлені рецензентом зауваження мають дискусійний характер або є побажаннями для подальших наукових розвідок і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації.

Висновки:

1. Дисертація Уроди Олександра Вячеславовича на тему «Гарантії діяльності захисника під час досудового розслідування» є завершеною науковою працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані результати, що у своїй сукупності мають значення для розвитку доктрини і практики кримінального права.

2. Зміст дисертації Уроди О.В. відповідає заявленій спеціальності 081 Право.

3. Дисертація Уроди О.В. виконана і оформлена у відповідності до вимог, передбачених постановою «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» від 12 січня 2022 року № 44 та наказом МОН України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» від 12 січня 2017 року № 40, і може бути допущена до захисту.

Туровець Ю. М., кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри кримінального права та процесу відзначив високий та глибокий науковий рівень дисертаційного дослідження, який відповідає рівню, змісту, науковим результатам та вимогам, що висунуті для дисертаційних робіт на здобуття ступеня доктора філософії.

Рецензент зазначив, що актуальність обраної теми дослідження обумовлена тим, що інститут захисту є одним із фундаментальних елементів кримінального провадження та важливою гарантією реалізації конституційного права особи на правничу (правову) допомогу і справедливий судовий розгляд. Саме на стадії досудового розслідування захисник виступає ключовим суб'єктом забезпечення прав, свобод та законних інтересів особи, яка залучена до кримінального провадження. Від ефективності реалізації його процесуальних прав значною мірою залежить дотримання принципів змагальності сторін, рівності учасників процесу та верховенства права.

Особливої актуальності зазначена проблематика набуває в період триваючого реформування кримінальної юстиції України, складних умов праці захисника та низки загроз триваючої повномасштабної російської агресії та адаптації національного законодавства до європейських правових стандартів. Аналіз правозастосовної практики свідчить про наявність низки проблем,

пов'язаних із реалізацією професійних прав захисника під час досудового розслідування. Серед них - обмеження доступу адвокату до клієнта, труднощі із збиранням доказів стороною захисту, формальний підхід до розгляду клопотань захисника на стадії досудового розслідування, а також недостатня ефективність механізмів оскарження рішень, дій чи бездіяльності сторони обвинувачення.

Важливим аспектом актуальності дослідження є також необхідність забезпечення відповідності національної практики стандартам Європейського суду з прав людини. У своїх рішеннях ЄСПЛ неодноразово наголошував, що право на захист повинно бути не декларативним, а реальним та ефективним. У зв'язку з цим особливого значення набуває дослідження процесуальних гарантій діяльності захисника як необхідної передумови забезпечення права на справедливий суд та належного балансу між сторонами кримінального провадження.

Крім того, актуальність теми зумовлена потребою у вдосконаленні кримінального процесуального законодавства та практики його застосування. Наявність законодавчих прогалин, неоднорідність судової практики та випадки фактичного обмеження професійних прав адвокатів свідчать про необхідність комплексного наукового дослідження гарантій діяльності захисника під час досудового розслідування. Результати такого дослідження можуть бути використані для підвищення ефективності механізмів захисту прав людини, удосконалення кримінального процесуального законодавства та зміцнення гарантій адвокатської діяльності в Україні.

Дисертант досить аргументовано обґрунтував вибір теми дослідження, чітко визначив мету та завдання, а також правильно окреслив об'єкт та предмет дослідження. Запропонована здобувачем структура дисертації дала змогу проаналізувати усі особливості забезпечення і реалізації в Україні гарантій діяльності захисника під час досудового розслідування. Такий підхід допоміг автору зробити відповідні висновки та надати рекомендації щодо внесення змін до чинного законодавства України.

Теоретичну основу роботи становлять праці провідних вітчизняних та зарубіжних учених у галузі кримінального процесуального права, адвокатури та правозахисної діяльності. Емпіричну основу дослідження складають положення Конституції України, Кримінального процесуального кодексу України, Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», практика Верховного Суду, Європейського суду з прав людини, а також результати власної професійної діяльності автора.

В ході дослідження дисертантом використано загальнонаукові та спеціальні методи. При написанні роботи автор опрацював значний масив джерел (всього 327 джерел) з адвокатури, кримінального та кримінального процесуального права і проаналізував численні нормативно-правові акти.

Обґрунтованість та достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, обумовлена тим, що здобувач ґрунтовно дослідив нормативно-правове регулювання адвокатської діяльності щодо забезпечення прав та гарантій в межах кримінального провадження на

національному та міжнародному рівнях, використав значний об'єм емпіричної бази, а саме: проаналізував низку судових рішень, що містяться в ЄДРСР, рішення ЄСПЛ, правові позиції Верховного Суду, Вищого антикорупційного суду.

Таким чином, достовірність та обґрунтованість положень, висновків та рекомендацій, отриманих Уродою О.В. у дисертаційному дослідженні, забезпечена завдяки використанню достатньої джерельної бази, матеріалів судової практики, праць науковців зарубіжних країн, правильно обраним методам наукового пошуку.

Рецензована робота є одним із перших у вітчизняній науці спеціальним дослідженням, в якому комплексно, з урахуванням правових позицій Верховного Суду розглянуто проблеми реалізації гарантій діяльності захисника у кримінальному провадженні на стадії досудового розслідування.

У межах здійсненого дослідження отримано результати, що мають наукову новизну. Зокрема, автором обґрунтовано класифікацію гарантій діяльності захисника під час досудового розслідування за різними критеріями (за змістом, за спрямованістю, за характером правового впливу, за способом реалізації, за суб'єктом, що забезпечує їх реалізацію та за функціональним призначенням), а також запропоновано відповідну періодизацію генези розвитку гарантій діяльності захисника на досудовому розслідуванні, в рамках якої її поділено на п'ять періодів: 1) ранній період (охоплює часи Київської Русі і Галицько-Волинського князівства); 2) період зародження (охоплює перебування українських земель під владою Литви, Польщі, а також часи Гетьманщини); 3) період розвитку (пов'язаний із затвердженням Статуту кримінального судочинства 1864 р.); 4) період занепаду (радянський період); 5) період відродження (сучасний період).

Важливе теоретичне значення має надане автором визначення поняття «кримінальних процесуальних гарантій діяльності захисника під час досудового розслідування», як різновиду юридичних (правових) гарантій, що є системою закріплених у кримінальному процесуальному законодавстві умов, які спрямовані на ефективну реалізацію захисником функції захисту, охорону і захист його прав, свобод та законних інтересів, а також виконання покладених на нього обов'язків під час досудового розслідування кримінальних правопорушень.

Найбільш прикладне значення роботи полягає у тому, що усі висновки та рекомендації автором викладено у вигляді конкретних пропозицій щодо удосконалення норм кримінального процесуального законодавства і законодавства про адвокатську діяльність в частині нормативного регулювання гарантій діяльності захисника у кримінальному провадженні, які викладені в додатку Б (с.с. 242-244), є науково обґрунтованими та заслуговують на увагу законодавця.

Основні теоретичні положення, висновки і практичні результати, отримані в процесі роботи над дисертацією Уроди О.В. опубліковано в 3-х наукових статтях у фахових наукових виданнях України, а також 6 тезах доповідей на

науково-практичних конференціях, що відповідає вимогам, передбаченим постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» від 12 січня 2022 року № 44.

Основні положення дисертації, що виносяться на захист, у достатньому обсязі відображені в анотації до дисертації, зміст якої відповідає встановленим вимогам. Текст дисертації викладено у науковому стилі, літературною державною мовою.

Звернення здобувача до ідей, думок інших науковців містять посилання на відповідні джерела у дисертації. Порушень академічної доброчесності у тексті дисертаційного дослідження рецензентом не виявлено.

Викладене вище не виключає наявності у рецензованій роботі положень, які викликають певні застереження та можуть слугувати підставою для дискусії.

Разом із тим, слід відзначити, що характер наведених міркувань щодо окремих фрагментів роботи не виключає можливості спростування аргументів рецензента та в цілому не знижує наукової цінності представленого наукового дослідження.

Оформлення дисертації здійснене відповідно до вимог, передбачених наказом МОН України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» від 12 січня 2017 року № 40 (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки № 759 від 31.05.2019), і не викликає зауважень.

Попри позитивну оцінку дисертаційного дослідження, воно, як і будь-яка праця, не позбавлене **певних недоліків, суперечливих або таких, що потребують додаткової аргументації положень.**

1. Запропонована автором система класифікації гарантій діяльності захисника є достатньо деталізованою, водночас окремі класифікаційні критерії частково перетинаються між собою, що ускладнює їх практичне застосування та потребує додаткового обґрунтування щодо розмежування окремих груп гарантій.

2. У роботі значна увага приділена нормативно-правовому аналізу процесуальних гарантій діяльності захисника, однак окремі висновки могли б бути підсилені більш широким використанням емпіричних даних щодо практики реалізації таких гарантій, проблем їх реалізації та шляхів їх вирішення через удосконалення чинного законодавства України.

3. Дисертант обґрунтовано акцентує увагу на ролі слідчого судді у забезпеченні гарантій діяльності захисника, проте недостатньо висвітлено питання виконання ухвал слідчих суддів та відповідальності за їх невиконання.

4. Потребувало б більш детального аналізу співвідношення кримінальних процесуальних гарантій діяльності захисника та гарантій адвокатської діяльності, передбачених спеціальним законодавством.

5. Окремі пропозиції щодо вдосконалення законодавства мають перспективний характер, проте потребують додаткового обґрунтування можливих наслідків їх практичної реалізації, зокрема, варто звернути увагу на

пропозицію автора щодо доповнення Кримінального процесуального кодексу України статтею 482-3 «Особливості порядку проведення слідчих (розшукових) дій та застосування заходів забезпечення кримінального провадження щодо адвоката».

Висловлені зауваження мають дискусійний або рекомендаційний характер та жодним чином не применшують загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження.

Висновки:

1. Дисертація Уроди Олександра Вячеславовича на тему «Гарантії діяльності захисника під час досудового розслідування» є завершеною науковою працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані результати, що у своїй сукупності мають значення для розвитку доктрини кримінального-процесуального права, адвокатури та правозастосовної практики.

2. Дисертація Уроди О.В. виконана і оформлена у відповідності до вимог, визначених Порядком підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), відповідає пунктам 6, 7, 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ України № 341 від 21.03.2022, № 502 від 19.05.2023, № 507 від 03.05.2024).

3. Дисертація Уроди О.В. може бути допущена до захисту на спеціалізованій вченій раді.

Головуюча на засіданні - доцентка кафедри кримінального права та процесу, к.ю.н., доцентка Присяжна А. В. зазначила у підсумку, що дисертація Уроди О. В. відповідає вимогам, які ставляться до дисертацій, в тому числі вимогам, передбаченим пунктами 6, 7, 8, 9 Постанови Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40, та може бути рекомендована до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у галузі знань 08 Право спеціальності 081 Право у разовій спеціалізованій вченій раді.

За результатами обговорення дисертаційної роботи Уроди Олександра Вячеславовича на тему «Гарантії діяльності захисника під час досудового розслідування» присутні вирішили запропонувати

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертаційного дослідження **Уроди Олександра Вячеславовича** на тему **«Гарантії діяльності захисника під час досудового розслідування»**, поданої на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право у галузі знань 08 Право

Обґрунтування вибору теми дослідження. В сучасних умовах утвердження стандартів кримінального провадження особливого значення набуває забезпечення реального, а не декларативного права особи на захист у кримінальному провадженні. Це право є одним із ключових елементів справедливого судочинства, оскільки саме через нього забезпечується баланс між публічними інтересами держави у притягненні винних до відповідальності та приватними інтересами особи, щодо якої здійснюється кримінальне переслідування.

У цьому контексті участь у кримінальному провадженні професійного захисника без перебільшення набуває фундаментального значення. Захисник не лише представляє інтереси підозрюваного чи обвинуваченого, а й виступає важливим елементом механізму «стримувань і противаг» у кримінальному процесі. Його діяльність спрямована на запобігання порушенням прав людини, забезпечення суворого дотримання процесуальної форми, перевірку законності дій органів досудового розслідування та обґрунтованості прийнятих ними рішень.

Особливу вагу роль захисника має на стадії досудового розслідування, де існує підвищений ризик обмеження та порушення прав і свобод особи, зокрема, у зв'язку із застосуванням заходів процесуального примусу, проведенням слідчих (розшукових) дій, спрямованих на збирання доказів. Саме на цій стадії кримінального провадження формуються докази обвинувачення, які в подальшому можуть визначати результати судового розгляду, а тому ефективна участь захисника є необхідною умовою забезпечення справедливості усього кримінального провадження.

Водночас, сама по собі можливість залучення захисника ще не гарантує належного рівня захисту. Ефективність його діяльності безпосередньо залежить від наявності та реального функціонування відповідних правових механізмів, які забезпечують можливість повноцінного здійснення функції захисту. Йдеться про систему процесуальних гарантій, що покликані забезпечити його незалежність, процесуальну самостійність, можливість безперешкодного спілкування з клієнтом, збирання та подання доказів, участі у процесуальних діях, оскарження незаконних рішень, дій чи бездіяльності органів досудового розслідування та прокурора, а також захист від будь-яких форм втручання у професійну діяльність.

Питання гарантій діяльності захисника на досудовому розслідуванні набуває особливої актуальності в умовах сучасного розвитку кримінального процесуального законодавства України та правозастосування, орієнтованого на європейські стандарти захисту прав людини та практику ЄСПЛ. Посилення реалізації принципу змагальності, розширення процесуальних можливостей сторони захисту, а також необхідність забезпечення реальної рівності сторін у

кримінальному провадженні зумовлюють потребу переосмислення існуючих гарантій діяльності захисника та оцінки їх ефективності.

Додаткової актуальності досліджуваній проблематиці надають сучасні виклики, пов'язані із функціонуванням кримінальної юстиції в умовах воєнного стану. Збройна агресія проти України зумовила необхідність адаптації кримінального судочинства до надзвичайних умов, що супроводжувалося внесенням численних змін до кримінального процесуального законодавства. Такі зміни безпосередньо вплинули на порядок реалізації окремих гарантій діяльності захисника.

Проблеми діяльності захисника у кримінальному провадженні, зокрема, й реалізації гарантій його діяльності, знайшли своє відображення у працях багатьох науковців і залишаються дискусійними до цього часу. Вагомий внесок у дослідження цієї проблематики у кримінально-процесуальній доктрині здійснили такі українські науковці як: Т. В. Бабчинська, І. М. Бігунець, А. М. Бірюкова, Т. В. Варфоломеева, Т. В. Волошанівська, І. В. Гловюк, В. В. Єрохін, В. В. Заборовський, Я. П. Зейкан, С. О. Ковальчук, О. О. Козлов, Т. В. Корчева, І. М. Кухарук, О. П. Кучинська, С. А. Крушинський, О. Ю. Лань, О. В. Малахова, В. В. Манзюк, О. В. Мартовицька, А. В. Меланчук, М. Г. Моторигіна, В. В. Налуцишин, М. А. Погорецький, М. М. Погорецький, В. О. Попелюшко, О. В. Рибалка, С. Л. Савицька, В. О. Святоцька, О. Д. Святоцький, О. С. Старенький, Т. Є. Тичина, Ю. М. Туровець, Д. П. Фіолевський, Н. В. Хмелевська, Ю. В. Циганюк, О. О. Юхно, О. Г. Яновська та інші.

Особливо значимими є дисертаційні дослідження О. Г. Яновської «Правові гарантії діяльності адвоката-захисника в кримінальному процесі» (1998 р.), С. Л. Савицької «Кримінально-процесуальні гарантії діяльності адвоката» (2013 р.), М. М. Погорецького «Кримінальні процесуальні гарантії адвокатської таємниці у досудовому розслідуванні» (2015 р.), О. С. Старенького «Кримінальні процесуальні гарантії захисника як суб'єкта доказування у досудовому розслідуванні» (2016 р.), В. В. Заборовського «Правовий статус адвоката в умовах становлення громадянського суспільства та правової держави в Україні» (2017 р.), І. М. Бігунець «Повноваження захисника на досудовому розслідуванні» (2020 р.), О. О. Козлова «Організаційно-правові засади реалізації гарантій адвокатської діяльності» (2023 р.).

Незважаючи на значну кількість наукових праць, присвячених проблемам права на захист, процесуального статусу захисника та окремим аспектам адвокатської діяльності, питання гарантій діяльності захисника на досудовому розслідуванні досі не отримало комплексного та системного дослідження. У науковій літературі відсутній єдиний підхід до розуміння поняття гарантій діяльності захисника, їх класифікації, співвідношення із гарантіями адвокатської діяльності, визначення механізму їх набуття і реалізації та кола суб'єктів, відповідальних за їх забезпечення. Недостатньо дослідженими залишаються також проблеми реалізації гарантій діяльності захисника в умовах воєнного стану. Усе викладене свідчить актуальність теми дисертаційного дослідження як у доктринальній, так і практичній площині, необхідність розроблення пропозицій

щодо удосконалення кримінального процесуального законодавства і практики його застосування з метою підвищення ефективності діяльності захисника зі здійснення захисту під час досудового розслідування.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконувалась у межах теми науково-дослідної роботи Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова «Управлінські та правові засади забезпечення сталого розвитку України як європейської держави» (номер державної реєстрації 0108U008927) та теми науково-дослідної роботи кафедри кримінального права та процесу «Проблеми захисту прав людини у сфері боротьби зі злочинністю» (номер державної реєстрації 0117U000106).

Тема дисертації затверджена на засіданні вченої ради Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова 28 жовтня 2022 року (протокол № 6), розглянута та схвалена координаційним бюро НАПрН України (№ 1198 за 2022 рік).

Мета і завдання дослідження. Метою цього дисертаційного дослідження є отримання нових науково обґрунтованих висновків щодо реалізації гарантій діяльності захисника під час досудового розслідування, а також розробка рекомендацій спрямованих на удосконалення чинного кримінального процесуального законодавства, законодавства про адвокатську діяльність та практики його застосування.

Досягнення визначеної мети дисертації зумовлює необхідність вирішення таких **завдань**:

1) з'ясувати сутність та завдання гарантій діяльності захисника на досудовому розслідуванні;

2) визначити систему процесуальних гарантій діяльності захисника на досудовому розслідуванні та запропонувати їх класифікацію;

3) розкрити порядок набуття та механізм реалізації гарантій діяльності захисника під час досудового розслідування;

4) охарактеризувати генезу розвитку гарантій діяльності захисника під час досудового розслідування на території України;

5) визначити зміст гарантій, які забезпечують залучення захисника до кримінального провадження і незалежність його діяльності;

6) з'ясувати сутність та проблеми реалізації гарантій участі захисника у доказуванні під час досудового розслідування;

7) визначити гарантії, що забезпечують виконання захисником своїх професійних обов'язків;

8) розкрити особливості забезпечення реалізації гарантій діяльності захисника стороною обвинувачення, слідчим суддею та іншими суб'єктами;

9) узагальнити результати дослідження, висловити пропозиції щодо внесення змін та доповнень до кримінального процесуального законодавства та законодавства про адвокатську діяльність.

Об'єктом дослідження виступає сукупність кримінальних процесуальних відносин, які виникають в процесі реалізації гарантій діяльності захисника під час досудового розслідування.

Предметом дослідження є гарантії діяльності захисника під час досудового розслідування.

Методи дослідження. Досягнення мети та виконання завдань дисертаційного дослідження зумовило використання системи загальнонаукових та спеціальних методів. Методологічну основу дисертаційного дослідження становить *діалектичний метод*, що використовувався для розгляду гарантій діяльності захисника у їх розвитку, взаємозв'язку та взаємообумовленості з іншими елементами правового статусу захисника та іншими правовими інститутами. *Метод аналізу* був застосований з метою виділення окремих гарантій діяльності захисника у кримінальному провадженні та з'ясування їх ролі та місця в процесуальному статусі захисника. *Метод синтезу* використовувався для визначення системи складових, які утворюють систему гарантій діяльності захисника у кримінальному провадженні, розробки їх класифікацій. *Метод узагальнення* дозволив сформулювати власне бачення досліджуваних проблем на основі вивчення наявних у кримінально-процесуальній доктрині позицій та підходів, а також для систематизації відповідної судової практики. *Функціональний метод* дав можливість розкрити особливості взаємодії різних суб'єктів (сторони обвинувачення, слідчого судді, інших учасників кримінального провадження, правоохоронних органів, органів адвокатського самоврядування тощо) у процесі реалізації гарантій діяльності захисника у кримінальному провадженні. Використання *порівняльно-правового методу* дозволило здійснити порівняння норм чинного законодавства України з положеннями міжнародних нормативно-правових актів та практикою ЄСПЛ. *Історико-правовий метод* був застосований для дослідження становлення та розвитку гарантій діяльності захисника у різні історичні періоди на території України. Застосування *догматичного методу* дало можливість інтерпретувати зміст положень нормативно-правових актів, здійснити їх тлумачення та навести власні коментарі щодо нормативного регулювання та судової практики. *Статистичний метод* застосовувався з метою узагальнення показників діяльності органів досудового розслідування та слідчих суддів і опрацювання відповідних звітів. *Метод моделювання* дав можливість запропонувати конструкцію проєктів правових норм з метою удосконалення КПК України та Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

Науково-теоретичну основу дисертації складають наукові праці українських та зарубіжних вчених у сфері теорії та історії права, кримінального і кримінального процесуального права, адвокатської діяльності.

Нормативна база дослідження представлена міжнародними нормативно-правовими актами, Конституцією України, КК України, КПК України, Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та іншими законодавчими та підзаконними нормативно-правовими актами України.

Емпірична база дисертаційного дослідження охоплює судові рішення, розміщені в ЄДРСР, правові позиції ВС, рішення ЄСПЛ, звіти Офісу Генерального прокурора про зареєстровані кримінальні правопорушення, звіти судів першої інстанції про розгляд матеріалів кримінального провадження, звіти Комітету

захисту прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності НААУ, власний досвід зайняття адвокатською діяльністю.

Наукова новизна одержаних результатів. Дисертація є одним із перших в українській кримінальній процесуальній науці спеціальним дослідженням, в якому комплексно, з урахуванням правових позицій ВС, розглянуто проблеми реалізації гарантій діяльності захисника на стадії досудового розслідування.

Серед найбільш вагомих результатів, що містять наукову новизну, варто виокремити такі:

уперше:

1) обґрунтовано низку класифікацій гарантій діяльності захисника під час досудового розслідування за різними критеріями: 1) за змістом: інституційні, організаційні, процесуальні, матеріальні гарантії; 2) за спрямованістю (об'єктом забезпечення): гарантії, спрямовані на адвоката-захисника як самостійного суб'єкта діяльності, гарантії, спрямовані на забезпечення прав та законних інтересів клієнта, гарантії, спрямовані на інших осіб; 3) за характером правового впливу: гарантії-дозволи, гарантії-зобов'язання, гарантії-заборони; 4) за способом реалізації: прямі і опосередковані гарантії; 5) за суб'єктом, що забезпечує їх реалізацію: гарантії, що забезпечуються державою, гарантії, що забезпечуються органами, які здійснюють кримінальне провадження (слідчим, прокурором, слідчим суддею, судом, гарантії, що забезпечуються органами адвокатського самоврядування, гарантії, що забезпечуються іншими особами; 6) за функціональним призначенням: гарантії реалізації права на захист, гарантії незалежності захисника, гарантії конфіденційності діяльності захисника, гарантії безпеки захисника, гарантії належного виконання обов'язків захисником;

2) запропоновано дефініцію поняття «набуття гарантій діяльності захисника», яке розглядається як нормативно визначений, поетапний процес виникнення у особи системи правових умов інституційного, організаційного і процесуального характеру, що забезпечує ефективне здійснення функції захисту, сприяє забезпеченню справедливості кримінального провадження і пов'язаний із набуттям особою спочатку статусу адвоката, а згодом – процесуального статусу захисника у конкретному кримінальному провадженні;

3) висловлено думку про необхідність розширення переліку підстав для відмови захисника від виконання своїх обов'язків та його доповнення такою підставою – «якщо стан здоров'я захисника перешкоджає належному виконанню його професійних обов'язків»;

4) зроблено висновок, що гарантійний потенціал судового контролю щодо діяльності захисника проявляється у трьох основних напрямках: компенсаторному, охоронному та відновлювальному: компенсаторний характер діяльності слідчого судді полягає у забезпеченні стороні захисту можливостей, які вона не може реалізувати самостійно через відсутність владних повноважень, зокрема у сфері доказування; охоронна функція судового контролю проявляється у запобіганні необґрунтованому втручанню у професійну діяльність захисника, охороні адвокатської таємниці та забезпеченні інституційної незалежності адвокатури; відновлювальна функція полягає у забезпеченні ефективного судового реагування

на порушення прав захисника через розгляд скарг на рішення, дії чи бездіяльність слідчого, дізнавача або прокурора;

удосконалено:

5) періодизацію розвитку гарантій діяльності захисника на досудовому розслідуванні; запропоновано виокремлювати такі періоди: 1) ранній період (охоплює часи Київської Русі і Галицько-Волинського князівства); 2) період зародження (охоплює перебування українських земель під владою Литви, Польщі, а також часи Гетьманщини); 3) період розвитку (пов'язаний із затвердженням Статуту кримінального судочинства 1864 р.); 4) період занепаду (радянський період); 5) період відродження (сучасний період);

6) дефініцію поняття «кримінальні процесуальні гарантії діяльності захисника під час досудового розслідування», під яким пропонується розуміти різновид правових гарантій, що є системою закріплених у кримінальному процесуальному законодавстві умов, які спрямовані на ефективну реалізацію захисником функції захисту, охорону і захист його прав, свобод та законних інтересів, а також виконання покладених на нього обов'язків під час досудового розслідування кримінальних правопорушень;

7) підхід до розуміння механізму реалізації гарантій діяльності захисника під час досудового розслідування, який є цілісною системою елементів нормативного, організаційного та функціонального характеру, що забезпечує послідовне задіяння гарантій, спрямованих на забезпечення можливостей безперешкодного здійснення захисником його процесуальної функції на стадії досудового розслідування, попередження посягань на права захисника та поновлення його прав у разі порушення; складовими елементами цього механізму є: правова форма їх закріплення, суб'єкти реалізації та правовідносини, у процесі яких відбувається втілення нормативно сконструйованих умов у реальне життя;

8) підхід до класифікації гарантій участі захисника у доказуванні; обґрунтовано доцільність поділу таких гарантій на дві підгрупи: 1) гарантії, що забезпечують участь захисника у процесуальних діях, які проводяться стороною обвинувачення 2) гарантії, що забезпечують можливість самостійного формування доказової бази стороною захисту;

набули подальшого розвитку:

9) позиція про те, що судовий контроль у кримінальному провадженні доцільно розглядати як один із важливих проявів принципу *favor defensionis*, тобто загальної спрямованості кримінального процесу на забезпечення максимально сприятливих умов для реалізації права на захист;

10) підхід, відповідно до якого введення воєнного стану в державі не може бути підставою для обмеження допуску адвоката до участі у провадженні, участі в окремих процесуальних діях, якщо інше прямо не передбачено законом та не є об'єктивно необхідним для забезпечення національної безпеки; у разі запровадження обмежень, пов'язаних із вільним пересуванням осіб, у тому числі комендантської години, держава зобов'язана забезпечити адвокату реальну можливість безперешкодного доступу до клієнта для надання правничої допомоги;

11) думка, відповідно до якої гарантії діяльності захисника забезпечують не лише реалізацію його процесуальних прав, але й належне виконання професійних обов'язків; останні спрямовані на забезпечення ефективного, добросовісного та професійного здійснення функції захисту у кримінальному провадженні;

12) думка про важливість реалізації гарантій безпеки захисника, оскільки страх перед безкарністю посягань на життя та здоров'я адвокатів, його майно має так званий «охолоджувальний (стримуючий) ефект» (chilling effect) – адвокат, який не відчуває реального захисту з боку держави, об'єктивно опиняється у вразливому становищі та може бути схильний до самообмеження у виконанні професійних обов'язків, що прямо шкодить інтересам клієнтів і підриває довіру до системи правосуддя.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що узагальнені висновки та пропозиції, що містяться у дисертації, можуть використовуватися:

– у науково-дослідній діяльності – як основа для проведення подальших наукових розвідок проблем реалізації гарантій діяльності захисника під час досудового розслідування, підготовки наукових праць за цією тематикою;

– у законотворчій діяльності – для удосконалення положень чинного КПК України та Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», що регулюють систему гарантій діяльності захисника у кримінальному провадженні;

– у правозастосовній діяльності – для удосконалення практичної діяльності органів досудового розслідування, прокуратури, слідчих суддів, адвокатів під час досудового розслідування (акт впровадження Адвокатського бюро «Яцишина Анатолія Олександровича»);

– в освітньому процесі – під час викладання навчальних дисциплін «Кримінальне процесуальне право», «Основи кримінального процесу», «Порівняльне кримінальне право та процес», «Теорія і практика кримінально-процесуального доказування», «Основи адвокатської діяльності», підготовки робочих програм, силабусів зазначених дисциплін (акт впровадження Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова).

Особистий внесок здобувача. Наукові положення, викладені в дисертації, розроблені автором особисто. Наукові ідеї та розробки, що належать співавторам опублікованих праць, у дисертації не використовуються. У тезах доповіді на конференції, що опубліковані у співавторстві, особистий внесок дисертанта становить 50 %.

Апробація результатів дослідження. Основні висновки та рекомендації, викладені у дисертації, оприлюднено на науково-практичних конференціях, зокрема: XXVII щорічній звітній науковій конференції науково-педагогічних працівників, докторантів та аспірантів ХУУП імені Леоніда Юзькова (м. Хмельницький, 10 березня 2023 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Теоретико-прикладні проблеми юридичної науки на сучасному етапі реформування кримінальної юстиції» (м. Хмельницький, 26 червня 2023 р.), X Міжнародній студентській науковій конференції «Модернізація та сучасні українські і світові наукові дослідження» (м. Кропивницький, 03 квітня 2026 р.), 7th

International Scientific and Practical Conference «Scientific Exploration: Bridging Theory and Practice» (Berlin, Germany, 25-27 May 2026), II International Scientific Conference «Science in the Context of Modern Challenges and Prospects» (Utrecht, Netherlands, 28 May 2026), Міжнародній науково-практичній конференції «Теоретико-прикладні проблеми юридичної науки на сучасному етапі реформування кримінальної юстиції (до 85 річниці від дня народження В. П. Колгана)» (м. Хмельницький, 05 червня 2026 р.).

Публікації. Результати дисертації опубліковано у трьох наукових статтях у наукових періодичних виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України категорії «Б», а також у шести тезах доповідей на наукових конференціях.

**Список опублікованих праць за темою дисертації:
Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати
дисертації:**

1. Урода О. В. Щодо визначення поняття «кримінальні процесуальні гарантії захисника на стадії досудового розслідування». *Юридичний науковий електронний журнал*. 2026. № 2. С. 271-275.

DOI: 10.32782/2524-0374/2026-2/61

URL: https://www.lsej.org.ua/2_2026/63.pdf

2. Урода О. В. Окремі проблеми реалізації кримінальних процесуальних гарантій захисника як суб'єкта доказування на стадії досудового розслідування. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2026. Том 5, № 93. С. 212-219.

DOI: 10.24144/2307-3322.2026.93.5.27

URL: <https://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/356012/341905>

3. Урода О. В. Процесуальні гарантії діяльності захисника на стадії досудового розслідування. *Європейський правничий часопис*. 2026. № 12. С. 107-113.

DOI: 10.36919/3041-1149(Print)12.2026.107-113

URL: https://cms.legal-journal.e-u.edu.ua/uploads/12_17_34a141167a.pdf

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

4. Урода О. В. Реалізація гарантій адвоката на стадії досудового розслідування кримінального провадження через призму практики Європейського суду з прав людини. *Управлінські та правові засади забезпечення розвитку України як європейської держави: збірник тез XXVII щорічної звітної наукової конференції науково-педагогічних працівників, докторантів та аспірантів ХУУП імені Леоніда Юзькова (м. Хмельницький, 10 березня 2023 року)*. Хмельницький: ХУУП імені Леоніда Юзькова, 2023. С. 72-73.

5. Циганюк Ю. В., Урода О. В. Щодо питання удосконалення правового статусу представника потерпілого. *Теоретико-прикладні проблеми юридичної науки на сучасному етапі реформування кримінальної юстиції: збірник тез міжнародної науково-практичної конференції (м. Хмельницький, 26 травня 2023 року)*. Хмельницький: ХУУП імені Леоніда Юзькова, 2023. С. 93-95.

6. Урода О. В. Процесуальні гарантії діяльності захисника на стадії досудового розслідування. *Модернізація та сучасні українські і світові наукові дослідження*: матеріали X Міжнародної студентської наукової конференції (м. Кропивницький, 03 квітня 2026 р.). Вінниця: ТОВ «УКРЛОГОС Груп», 2026. С. 77-78.

7. Урода О. В. Процесуальні гарантії адвокатської таємниці у досудовому розслідуванні. *Scientific Exploration: Bridging Theory and Practice: Collection of Scientific Papers with the Proceedings of the 7th International Scientific and Practical Conference* (Berlin, Germany, 25-27 May 2026). European Open Science Space. 2026. С. 389-392.

8. Урода О. В. Роль судового контролю в реалізації гарантій захисника під час досудового розслідування. *Science in the Context of Modern Challenges and Prospects: Proceedings of the II International Scientific Conference* (Utrecht, Netherlands, 28 May 2026). Bookmundo, 2026. С. 134-137.

9. Урода О. В. Участь захисника у кримінальному провадженні in absentia. *Теоретико-прикладні проблеми юридичної науки на сучасному етапі реформування кримінальної юстиції (до 85 річниці від дня народження В. П. Колгана)*: збірник тез міжнародної науково-практичної конференції (м. Хмельницький, 05 червня 2026 року). Хмельницький: ХУУП імені Леоніда Юзькова, 2026. С. 213-215.

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація написана грамотною українською мовою, стиль викладення матеріалу відповідає прийнятому в науковій літературі.

Відповідність дисертації науковій спеціальності. Дисертаційна робота Уроди Олександра Вячеславовича на тему «Гарантії діяльності захисника під час досудового розслідування», відповідає галузі знань 08 Право спеціальності 081 Право.

Рекомендація дисертації до захисту. Дисертаційна робота Уроди Олександра Олександровича є одним із перших у вітчизняній кримінальній процесуальній науці спеціальних комплексних досліджень гарантій діяльності захисника під час досудового розслідування. Водночас, дисертації притаманні окремі дискусійні моменти. Щодо неї може бути висловлено окремі зауваження, які, однак, не впливають на якість розкриття теми роботи та загальну позитивну оцінку.

Дисертація Уроди Олександра Вячеславовича на тему «Гарантії діяльності захисника під час досудового розслідування» відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), пунктам 6, 7, 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою

Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, та може бути рекомендована до захисту в разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081 Право.

УХВАЛЕНО:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертаційного дослідження Уроди Олександра Вячеславовича на тему «Гарантії діяльності захисника під час досудового розслідування», поданого на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право у галузі знань 08 Право.

2. Констатувати, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Уроди Олександра Вячеславовича на тему «Гарантії діяльності захисника під час досудового розслідування» відповідає спеціальності 081 Право та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), пунктам 6, 7, 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44.

3. Рекомендувати дисертацію Уроди Олександра Вячеславовича на тему «Гарантії діяльності захисника під час досудового розслідування» до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій раді за спеціальністю 081 Право.

Професорсько-викладацький склад кафедри кримінального права та процесу проголосував:

«за» - 15; «проти» - 0; «утримались» - 0.

Головуюча на засіданні:

кандидатка юридичних наук,
доцентка, доцентка кафедри
кримінального права та процесу
Хмельницького університету
управління та права
імені Леоніда Юзькова

Анна ПРИСЯЖНА

